

Justitieutskottets betänkande

1977/78:22

med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller anslag till domstolsväsendet m. m. utom allmänna förvaltningsdomstolarna jämte motioner

ANDRA HUVUDTITELN

Domstolsväsendet m. m.

1. **Domstolsverket.** Utskottet tillstyrker regeringens i propositionen 1977/78:100 bilaga 5 (justitiedepartementet) under punkten D 1 (s. 90–92) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen till *Domstolsverket* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 29 400 000 kr.

2. **Allmänna domstolarna.** Regeringen har under punkten D 2 (s. 92–95) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga regeringen att vid hovrätten för Västra Sverige inrätta en ordinarie tjänst för hovrättslagman och en ordinarie tjänst för hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, båda med beteckningen o, dels till Allmänna domstolarna för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 573 600 000 kr.

Motioner

I motionen 1977/78:521 av Knut Wachtmeister (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning, syftande till effektivare regler vid inställelse till rättegång.

I motionen 1977/78:992 av Tore Nilsson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till alternativ domared.

Utskottet

Regeringens förslag under förevarande punkt innebär bl. a. att det i hovrätten för Västra Sverige inrättas en ordinarie tjänst för hovrättslagman och en ordinarie tjänst för hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning. Med utnyttjande av befintliga medel i övrigt kan härigenom ytterligare en ordinarie avdelning inrättas i hovrätten. Regeringens förslag till medelsanvisning innebär en uppräknig av anslaget till de allmänna domstolarna med 81,6 milj. kr.

Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag.

I motionen 521 begärs tillsättande av en utredning för att skapa effektivare regler vid inställelse till rättegång. Motionären anför bl. a. att parter som

kallats till tingsrätt ofta uteblir från förhandlingar utan att anmäla detta i förväg och utan att ha giltigt förfall. Denna frånvaro som ofta leder till att målet måste inställas har enligt motionären blivit ett problem för tingsrätterna. Enligt motionärens mening bör åtgärder övervägas för att få en förbättring till stånd, såsom höjda vitesförelägganden, ökade möjligheter att avgöra mål i den tilltalades utevaro och vidgade befogenheter för polisen vid hämtning till rättegång.

En grundläggande princip i rättegångsbalken är att den tilltalade skall vara personligen närvarande vid huvudförhandling i tingsrätt. I mål där anledning saknas att döma till annan påföljd än böter föreligger personlig inställelseskyldighet om den tilltalades närvaro inte kan antas sakna betydelse för utredningen. Rätten kan vid kallelse till huvudförhandling förelägga vite eller, om det finns anledning att sådant föreläggande inte skall följas, förordna att den tilltalade skall hämtas till rätten. Kommer han inte till förhandlingen och kan målet inte avgöras i hans frånvaro skall i princip vitet utdömas i fall det inte föreligger laga förfall. I rättegångsbalken finns liknande regler angående kallelse av parterna i tvistemål, där dock reglerna är olika för dispositiva och för indispositiva mål. Också för vittnen och målsägande finns regler om kallelse och sanktioner mot den som uteblir från förhandling.

Regler om delgivning i rättegång finns i delgivningslagen.

Riksrevisionsverket har i en revisionsrapport den 16 november 1977 analyserat vissa frågor rörande tio olika tingsrätters handläggning av brottmål. Analyserna har till stor del inriktats på frågor som har samband med inställda förhandlingar. Det konstateras i rapporten att inställda förhandlingar är ett stort problem; en statistisk genomgång av brottmål från 1975 visade att i genomsnitt 37 procent av alla huvudförhandlingar i brottmål ställts in, mestadels på grund av att man inte lyckats delge den tilltalade. Enligt rapporten är det angeläget att domstolsverket utfärdar föreskrifter och rekommendationer angående delgivningsarbetet. Rapporten har överlämnats till domstolsverket. Inom verket pågår sedan hösten 1977 en organisationsundersökning beträffande vissa tingsrätter. Undersökningen, som också gäller sådana förhållanden som angetts i riksrevisionsverkets rapport, beräknas kunna utvärderas i maj månad 1978.

På regeringens uppdrag pågår inom Statskonsult viss utredning om delgivningsverksamheten.

Rättegångsutredningen (Ju 1977:06), som tillsattes av chefen för justitiedepartementet i februari 1977, har enligt sina direktiv bl. a. att sträva efter en rättegångsordning som medger ett mera flexibelt och snabbare förfarande. I direktiven har särskilt nämnts problemet med att så många utsatta mål måste ställas in till följd av parter eller vittnens utevaro från förhandling.

Utskottet delar motionärens uppfattning att svårigheten att få parter och vittnen att inställa sig i domstol utgör ett allvarligt problem för rättskipningen. Med hänsyn till att frågan om vad som bör göras för att komma till rätta med svårigheterna övervägs under det pågående arbetet med översyn av

rättegångsbalken och även har aktualiserats hos domstolsverket finns det dock enligt utskottets mening f. n. inte någon anledning till åtgärd från riksdagens sida. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

I motionen 992 begärs förslag till en alternativ utformning av domareden. Enligt motionärens mening borde det föreligga valfrihet mellan ed med religiöst inslag och ed utan sådant inslag. Motionären uppger att en ed utan religiöst inslag för människor med kristen övertygelse upplevs som en ed av föga värde; en försäkran vid samvetet måste baseras på de tio budorden och evangeliet.

Domared skall enligt 4 kap. 11 § rättegångsbalken avläggas av varje domare innan han får tjänstgöra. Eden avläggs inför domstol eller rättens ordförande. Enligt det i lagrummet föreskrivna edsformuläret skall eden avläggas "på heder och samvete". Tidigare gällde som huvudregel att eden skulle avläggas vid "Gud den allsmäktige och vid hans heliga ord". Möjlighet fanns dock att av religiösa skäl i stället avlägga försäkran på heder och samvete.

Den nuvarande ordningen gäller efter lagändringar 1975 fr. o. m. den 1 januari 1976 (prop. 1975/76:64, JuU 18). Ändringarna berörde, förutom domareden, vittneseden och andra eder som avläggs inför domstol. I lagstiftningsärendet uttalades i en reservation till utskottets betänkande, vilken vann riksdagens bifall, att samhällsutvecklingen gått därhän att det tidigare edsformuläret för de flesta människor förlorat sin religiösa innebörd och att det ligger något stötande i att personer, som är helt likgiltiga för religiösa ting, avlägger en ed vars ordalydelse och innebörd får anses förutsätta att de som går eden har en bestämd trosuppfattning. Vidare anfördes att det syntes vara svårt att hävda att en på heder och samvete avgiven försäkran skulle uppfattas som mindre förpliktande än en ed i vedertagen bemärkelse; den som är beredd till mened efter en försäkran på heder som samvete är med all säkerhet beredd härtill även om edstemat har ett religiöst inslag.

Den nuvarande ordningen, som alltså innebär att edsavläggelse ej kan ske med religiöst inslag, infördes genom lagstiftning för drygt ett år sedan. Enligt utskottets mening har inte framkommit några omständigheter som bör föranleda ett ändrat ställningstagande från riksdagens sida. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *inrättande av tjänster* med bifall till regeringens förslag bemyndigar regeringen att vid hovrätten för Västra Sverige inrätta en ordinarie tjänst för hovrättslagman och en ordinarie tjänst för hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, båda med beteckningen o,
2. att riksdagen beträffande *medelsberäkningen* med bifall till regeringens förslag för budgetåret 1978/79 till *Allmänna domstolarna* anvisar ett förslaganslag av 573 600 000 kr.,

3. att riksdagen beträffande *tilltalads inställelse vid rättegång* avslår motionen 1977/78:521,
4. att riksdagen beträffande *alternativ utformning av domareden* avslår motionen 1977/78:992.

3. Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m. Utrustning till domstolar m. m. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 4 och D 5 (s. 100 och 101) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1978/79 anvisar

1. till *Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m.* ett förslagsanslag av 21 650 000 kr.,
2. till *Utrustning till domstolar m. m.* ett reservationsanslag av 3 320 000 kr.

Stockholm den 2 mars 1978

På justitieutskottets vägnar

BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Bertil Johansson (c), Arne Nygren (s), Lilly Bergander (s), Gunde Raneskog (c), Kerstin Andersson i Kumla (s), Håkan Winberg (m), Svea Wiklund (c), Gunilla André (c), Ella Johnsson (c), Helge Klöver (s), Martin Segerstedt (s) och Margareta Andrén (fp).